

De l'escala cap a l'àliga bicèfala. Una especulació sobre el vol.

L'ascens i el descens

Ja hi sou, viatgers que heu interrogat les persones i les coses, que heu combatut el fanatisme i l'ambició, que heu peregrinat per les valls de la indecisió fins arribar al l'estany de la raó. El darrer obstacle amb què heu topat ha estat una escala que heu hagut de pujar, no sense esforç ni decisió. Una escala de set graons que us ha menat a la justícia, un dels conceptes màxims pels quals ha de lluitar el francmaçó i que ha de fer imperar arreu de l'univers, en l'etern i inacabable afany d'ordenar i vèncer el caos. Totes les virtuts humanes hi són, en aquests ascens. Amb generositat, responsabilitat i confiança, amanides amb dolçor i innocència, us demano que, des del graó de dalt de tot, mireu els altres peregrins que us precedeixen allà, just al girar del darrer revolt de l'horitzó, i els encoratgeu a seguir, a no aturar-se, sense presses ni pauses, tot convidant-los a gaudir de les belleses que us heu trobat però també afrontant amb valentia les possibles dificultats. Però aquesta escala és doble. Tot el que puja, davalla. Cal que baixeu, ara que sol a dalt? No us deixeu enganyar per l'amplitud que abasta la vostra mirada. No us penseu que el fet d'albirar més enllà us atorgui cap superioritat, ans al contrari. Us ha de fer entendre que **només** disposeu de més elements per fer una anàlisi més acurada de tot allò que us envolta. Si davallàveu, doncs, per l'altra banda hauríeu de passar per les set arts liberals, des de l'astronomia fins a la gramàtica. Per tant no us ha d'amoïnar, el possible descens. Un cop a dalt heu **après** i us heu adonat que l'ascens sempre comporta un coneixement que la vostra ferma voluntat no permetrà mai que es perdi. Un coneixement, una saviesa que, per altra banda, esteu obligats a compartir amb qui us acompanyi i a divulgar entre els que us segueixin.

Les tombes violades

Arnau de Castellbò, decennis enllà de la seva mort, fou desenterrat per la inquisició que li cremà els ossos. Les tombes dels assassins de Jacques de Molay foren violades per Calvinistes i Jacobins. ¿Justícia, venjança o fanatisme? Potser no cal triar cap resposta. El que cal entendre són els perquè de la barbàrie i la incultura que han proporcionat tantes accions inexplicables i inversemblants. La francmaçoneria ens hi ajuda. Avui hem recordat un dels assassinats més vils de la història. El ritual ens ho fa avinent i cal que ens faci adonar que la violació d'unes tombes només és l'anècdota que complau els simples, aquells a qui un arbre no els deixa veure el bosc. Cal anar enllà. Per poc que gratem, desenterrarem l'ambició i tot el mal que l'acompanya. I cal que la Llum de la veritat la desfaci i la desintegri.

Els esglaons pujats

El fet d'ascendir sense haver-ne consciència pot menar a l'ambició i al fanatisme. Tres foren els pisos de l'Arca de Noè (Gènesi, 6, 13-22):

¹³ Déu digué a Noè: «He decidit la fi de tot allò que respira; la terra és plena de violències per culpa d'ells, i vull exterminar-los de la terra. ¹⁴ Fes-te una arca de fusta de xiprer. Fes compartiments a l'arca i recobreix-la de pega per dintre i per fora. ¹⁵ Has de fer-la així: tres-centes colzades de llargada, cinquanta d'amplada i trenta d'alçada. ¹⁶ Fes un sostre a l'arca; acaba-la per dalt a una colzada. Posa la porta de l'arca al seu costat, i fes-hi un pis inferior, un segon i un tercer. ¹⁷ Jo faré venir el diluvi d'aigua a la terra per exterminar de sota el cel tot allò que té un alè de vida. Tot el que respira a la terra s'ofegará. ¹⁸ Però jo establiré amb tu la meva aliança. Entra a l'arca amb els teus fills, la teva muller i les mullers dels teus fills. ¹⁹ De tot allò que viu, de tot el que respira, en faràs entrar a l'arca dos de cada espècie, per conservar-los la vida amb tu; que siguin mascle i femella. ²⁰ De cada espècie d'ocells, de cada espècie de bèsties, de cada espècie de cuques, n'entraran dos per conservar-los la vida. ²¹ Tu procura't tota mena de menjar i fes-ne provisió: perquè serveixi d'aliment per a tu i per a ells». ²² Noè ho va fer. Tot ho va fer d'acord amb allò que Déu li havia manat.

Tres nivells per evitar el caos. Com els set graons del nou temple de Jerusalem o els del temple d'Ezequiel (equiparables als set dons de l'Esperit Sant en terminologia cristiana) o –**atenció!**– els sis del Tron de Salomó (Reis, **10**, 14-20):

¹⁴ El pes d'or que arribà a Salomó en un sol any fou de sis-cents seixanta-sis talents, ¹⁵ sense comptar les contribucions dels negociants a l'engròs, l'impost dels petits negociants i el que rebia dels caps dels nòmades i dels governadors del país. ¹⁶ El rei Salomó féu fer dos-cents escuts d'or batut, que pesaven cadascun sis-cents sicles d'or, ¹⁷ i tres-cents broquers també d'or batut, que pesaven cadascun tres mines d'or. El rei els posà a la sala del Bosc del Líban. ¹⁸ Després el rei féu fer un gran tron d'ivori cobert d'or pur. ¹⁹ Tenia sis grades, i el respatller era decorat amb caps de vedell. A banda i banda del setial, hi havia els braços i dos lleons. ²⁰ Sobre les sis grades, a banda i banda, hi havia dotze lleons. Cap rei no havia fet res de semblant.

Bella imatge del que no ha de ser. La magnificència material no assoleix el setè nivell, l'equilibri que només donen la Raó i la Justícia. L'ordre humà pel qual lluitem, ha de defugir el luxe pel luxe, la vana lluentor que a tants i a tants ha convertit en fanàtics. Per això mateix Salomó és recordat per la prudència i bon seny del seu procedir, no pas per la riquesa del seu tron.

Falsos paradisos o paradisos perduts?

Pujar l'escala us ha menat a dalt. La simbòlica cristiana, encara, abona el sentit ascensional en detriment de la davallada. Al Gènesi (**28**, 11-14), Jacob té un somni:

Arribà en un cert indret i va fer-hi nit, perquè el sol ja s'havia post. Prengué una de les pedres del lloc, la féu servir de capçal i dormí en aquell lloc. ¹² Va tenir un somni: hi havia una escala apuntalada a terra i la punta tocava al cel; àngels de Déu hi pujaven i baixaven. ¹³ Jahvè es trobava dret davant seu, i li deia: «Jo sóc Jahvè, el Déu del teu pare Abraham i d'Isaac. La terra on jeus, te la donaré a tu i a la teva posteritat. ¹⁴ La teva posteritat serà com la pols de la terra. T'expandiràs cap a occident i cap a orient, cap al nord i cap al migdia. Tots els pobles del món es beneiran per tu i per la teva descendència.

Escala d'un sol sentit. Pugen i baixen àngels, que han de certificar la possessió d'una terra per mandat diví. ¿El paradís celestial convertit en terrenal? ¿El concepte físic de perennitat feliç ran de terra o sotmès a unes promeses en un més enllà relativament concret? ¿*Carpe diem* o *Repòs etern*? Esdevé fàcil la manipulació racional en els dos sentits. I l'ambició hi juga un paper, tant en un com en l'altre. L'esforç de pujar l'escala s'ho val. Si no, que ho preguntin a Perpètua, que abans del seu martiri, també tingué un somni:

Veig una enorme escala de bronze arribant fins al cel i tan estreta que només s'hi pot pujar d'un en un. Sobre dels muntants de l'escala hi ha tota mena de ferramenta fixada: espases, llances, ganivets; de manera que, si qui hi puja es distreu i no deixa de mirar cap amunt, corre el perill de deixar-hi la pell a tires. A més a més, a peu d'escala, hi ha un gran drac que amenaça i espanta els qui volen pujar-hi. Saturn aconsegueix pujar el primer i, en arribar a dalt de tot, es gira i em diu: "Perpètua, t'ajudo; però vigila que el drac no et mossegui." I jo que li responc: "En el nom de Jesucrist, poc em mossegarà". Pujó els primers graons i aleshores el drac treu el cap sobre el primer i jo aprofito per esclafar-l'hi. Arribo a dalt i veig un jardí immens...

Una altra ascensió unidireccional. En aquesta, però, el paradís és a dalt, correspon al concepte de "repòs al cel, etern" a l'estil de les hurís en l'Alcorà. O com el paradís jueu, dividit en "set cels", que correspon més a un concepte que a un indret físic concret (i d'aquí la nostra expressió *estar al setè cel*). Contràriament, Jacob representa almenys la possibilitat terrenal, la terra promesa vehiculada a través de la pedra que li fa de coixí.

A cadascú, d'una manera individual i íntima, correspon de trobar el setè cel particular i intransferible. La missió suprema, i que la Francmaçoneria valida, és la de fer-nos –fer-vos– capaços de transmetre i comunicar els valors assolits un cop hàgim arribat als successius replans que ens proposa l'itinerari que hem emprès. Transmetre'ls i comunicar-los, és clar, als qui ens succeeixin i retre'n compte als qui ens han precedit. A partir d'aquests elements cal extreure tot el suc interpretatiu dels símbols que ens hem anat trobant. Així trobarem –trobareu– esplèndides

interpretacions que podran aplicar-se, segur, al millorament com a humans que som. Deixeu-me'n dir-ne alguna.

Jaume Sisa, l'anomenat *cantautor galàctic*, té una cançó que en el seu moment va esdevenir referent ineludible per a bona part d'una generació: "la història certa dels set cels". El primer cel és inventat; el segon, imaginat; el tercer, és el mirall d'un món ignorat; el quart, irreal però *oasi verd en un desert estrany*; el cinquè, amagat (*res no se'n sap*) i el sisè copia el setè, que és *l'engendrat dins del teu cap*. Una fabulació onírica, aparentment "naïf". Però que no en té res, d'ingènua. És un cant a la introspecció, a retrobar allò que de bo tenim a dins a través de l'espill de la imaginació, que no és altra cosa que el reflex de les múltiples i diverses realitats que ens envolten i de les quals cal extreure'n les conseqüències i ensenyaments pertinents.

Dant, també ens fa avinent el seu cel (Paradís, cap.21, 28-33):

*pel sol batuda i repintada d'or,
veia una escala dreta que ascendia
tant, que els ulls no arribaven al seu port.*

*I una esplendor tan gran baixant corria,
que em vaig pensar que allí tota la llum
de les estrelles ajuntat s'havia.*

Novament, l'escala. Una escenificació també unidireccional del que hi ha "allà dalt". Apareix aquí explícita la imatge de "resplendor". Ara bé és "llum d'estels" i no pas solar, cosa que ens porta, retrospectivament, al concepte de la "llum interior" i a la mítica caverna que recordeu de graus precedents. La dualitat del règim nocturn o diürn de la imatge cal que no us passi desapercibuda.

L'escala de bronze

Hem parlat del bronze. Aquest aliatge mític apareix reiteradament en els precedents que us han menat fins aquí. Recordem-ne només un, ben immediat: el del grau 25è, Cavaller de la Serp de Bronze. La serp erta revifada per l'euforbi o la serp enroscada al pal en

forma de T que guaria de les picades mortals de les seves congèneres (Nombres, **21**, 8-9):

⁸ *Jahvè va dir a Moisès «Fes-te una serp verinosa i penja-la dalt una perxa. Tothom que haurà estat picat i la miri es posarà bo».* ⁹ *Moisès va fer una serp de bronze i la va penjar dalt una perxa. Si una serp havia picat algú i aquest mirava la serp de bronze, es posava bo.*

La simbologia, una vegada més, del renaixement. El bronze, metall potent, usat inicialment amb finalitats militars, esdevé metall sagrat, símbol d'incorruptibilitat i immortalitat. En l'ascensió mística de la tradició mitraica¹ hi ha set graons, cadascun corresponent a un metall diferent: el primer, plom; el segon estany; el tercer, bronze; el quart, ferro; el cinquè, "l'aliatge monetari"; el sisè, la plata i el vuitè, l'or. Celsus, filòsof romà del s.II, ho associa a la simbòlica dels planetes (respectivament: Saturn, Venus, Júpiter, Mercuri, Mart, la lluna i el sol) i hi afegeix un vuitè graó corresponent a "l'esfera dels estels fixos". El recorregut ascensional de la foscor fins a la llum, en l'escenari de l'univers (l'esmentat vuitè esglaó). De fet, tot ens porta a un altre precedent, encara més immediat: el sol majestuós que presideix el setial del Mestre, que representa Adam (és el grau 28è, Cavaller del Sol).

La Bíblia també s'hi refereix, a l'escala, en aquest cas simbòlica, del metalls (Daniel **2**, 32-36):

Tu, rei, has tingut una visió. Aquí la tens: Una estàtua formidable — l'estàtua era gran i d'un esclat extraordinari— es dreçava davant teu, i el seu aspecte era terrible. ³² *Aquesta estàtua tenia el cap d'or pur; el pit i els braços eren de plata; el ventre i les cuixes, de bronze;* ³³ *les cames, de ferro; els peus, en part de ferro i en part d'argila.* ³⁴ *Tu ho estaves veient, quan una pedra es desprengué d'una muntanya, sense intervenció de cap mà, i tocà l'estàtua als peus de ferro i d'argila i els reduí a miques.* ³⁵ *Aleshores quedaren fets a miques, tot alhora (ferro i argila), bronze, plata i or, que es tornaren com bolla de les bardisses d'estiu; el vent se'ls emportà, de tal manera que no se'n trobava ni rastre. En canvi, la pedra que havia tocat l'estàtua es convertí en una gran muntanya que omplia tota la terra.*

L'àguila bicèfala. De la foscor a la claror

Sí, heu assolit el cim de l'escala. Però n'hi ha més. Per damunt dels vostre cap heu vist volar una àliga de dos caps, d'aquí el nou títol que acabeu d'adquirir: “Cavaller de l'Àguila negra i blanca”. Estem constantment debatent-nos entre la tenebra (la foscor) i la llum (la claror). El Ritual prescriu que comencem a treballar quan comença la nit. En aquest escenari combatem la ignorància, la tirania i l'ambició; el privilegi, la injustícia i la desraó.

En aquesta recta final del REAA apareix la simbologia de l'àliga blanca i negra. Ho heu vist, aquest escenari entre ombres per acabar –estic segur que ben aviat ho veureu– immersos en un mar de Llum. La iconografia dels darrers graus ens il·lustra amb aquesta àliga bicèfala, símbol del poder suprem. A més a més, mira a banda i banda; al costat de la foscor i al costat de claror. És blanca i és negra; heu de ser conscients que el seu vol plana sobre totes les virtuts que heu de preservar però també sobre tots els defectes que heu de combatre.

L'escala us ha dut ben amunt, al regne de les àguiles, i és l'àliga qui regna al cel. El poder de les seves ales fa l'horitzó infinit. Però no us deixeu enlluernar pel fet d'haver-hi arribat. Des d'aquestes alçades, cal que tingueu ara i sempre present memòria del que va passar a Ícar. No us feu els gegants perquè massa sovint llurs peus són de fang. No ho oblideu.

Arnau de Castellbò 33è
maig de 2011 e.v.v.

1. Mitra és el deu iranià nascut miraculosament de la roca abans de la creació del món, del qual n'és el creador. Aquesta divinitat simbolitza la llum que combat la foscor i fa fugir els mals esperits i el seu nom significa “tractat” o “aliança”. El culte mitraic implantat al món romà esdevingué molt popular en època imperial, era només per homes, molt jerarquitzat, organitzat en graus i misteri. Mai va ser un culte oficial ni una religió d'Estat. Malgrat això, va estar molt vinculat al món militar i als més alts nivells de l'administració pública. Els espais on es realitzaven les seves cerimònies ocultes eren els mithraea, petits temples, sovint subterranis, decorats com si fossin una cova natural que simbolitzava l'univers i on s'han trobat pintures, escultures i mosaics referents al culte a Mitra. Cal destacar la tauroctonia o representació del déu en el moment de matar i vessar la sang d'un toro. El focus de la religió mitraica era l'acte iniciàtic, imprescindible per formar part del culte i molt proper a l'experiència de la mort. Així, l'individu naixia a una nova realitat i a una nova vida i se'l considerava natus et renatus. Resten poques referències antigues sobre aquests rituals secrets i són les restes arqueològiques les que proporcionen una major informació sobre aquest culte misteri.